

Универзитет у Београду

Факултет политичких наука

Одељење за међународне студије

**РЕФЕРАТ О КВАЛИФИКОВАНОСТИ КАНДИДАТА И ПОДОБНОСТИ
ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ЗА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ**

Назив предложене докторске дисертације:

**РЕГИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ НА ПОСТСОВЈЕТСКОМ
ПРОСТОРУ ОД 2001. ДО 2016. ГОДИНЕ (СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА
ПЕРИОД 2014–2016)**

Име кандидата: Божидар Кнежевић

Име ментора: Проф. др Драган Р. Симић

Комисија за одобрење пријаве рада:

1. Проф. др Драган Р. Симић, редовни професор, Универзитет у Београду –
Факултет политичких наука
2. Проф. др Синиша Атлагић, професор, Универзитет у Београду – Факултет
политичких наука
3. Проф. др Владимир Ајзенхамер, ванредни професор, Универзитет у Београду –
Факултет безбедности

Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Факултет политичких наука

Наставно - научно веће Универзитета у Београду – Факултета политичких наука је на својој седници одржаној 7. маја 2026. године, формирало Комисију за писање извештаја о квалификованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију кандидата Божицара Кнежевића под насловом „*Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)*”, у саставу: проф. др Драган Р. Симић, проф. др Синиша Атлагић и проф. др Владимир Ајзенхамер.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Божицар Кнежевић је рођен у Пожаревацу, Република Србија. Основну школу и гимназију природно-математичког смера завршио је у Пожаревацу као одличан ученик.

Основне академске студије политикологије завршио је 2010. године на Факултету политичких наука, Универзитета у Београду, стекавши звање – дипломирани политиколог, са просечном оценом 7,4.

Академске 2010/2011. уписује мастер студије Политикологије – међународне студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Завршава их 15. маја 2013. године са просечном оценом током студија 9,33, одбранивши мастер тезу под називом „Организација договора о колективној безбедности као један од актера међународне безбедности”.

У периоду од 2012. до 2015. године кандидат се неформално стручно усавршавао у области међународне безбедности кроз семинаре, конференције и програм „Академија безбедности ОДКБ“, у организацији Фонда за подршку јавној дипломатији „А. М. Горчаков“ из Москве. У наведеном програму учествовао је у три наврата, од којих једном као предавач.

Академске 2016/2017. године уписује докторске студије политикологије – међународне и европске студије, где успешно испуњава све обавезе (просечна оцена током студирања: 9,4).

Од октобра 2021. године, запослен је као референт у Групи за Партнерство за мир у Министарству одбране Републике Србије, Сектор за политику одбране, Управа за међународну војну сарадњу.

Објавио је следеће радове:

1. „Савремени процеси евроазијских економских интеграција“, *Међународна политика*, бр. 1155-1156, стр. 76-97, ISSN 0543-3657, Београд, јул-децембар 2014. (М52) – рад у коауторству.
2. „Однос ОДКБ и НАТО“, *Међународна политика*, бр. 1165, стр. 54-72, ISSN 0543-3657, Београд, јануар-март 2017, (М52) – самостални рад.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет предложене докторске дисертације под насловом „Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)“ кандидата Божицара Кнежевића јесте истраживање динамике, домета и ограничења регионалних безбедносних интеграција у ширем евроазијском простору након окончања Хладног рата, са посебним фокусом на институционални развој и политичко-безбедносну улогу Организације Уговора о колективној безбедности (ОДКБ) и Шангајске организације за сарадњу (ШОС). У дисертацији се полази од претпоставке да су безбедносни процеси на постсовјетском простору обликовани истовременим деловањем регионалних и глобалних актера, те кандидат у својој дисертацији настоји да утврди у којој мери су наведене организације представљале механизме институционализације безбедносне сарадње, очувања регионалне стабилности као и пројекције геополитичких интереса држава чланица, пре свега Руске Федерације. Истраживање је усмерено и на анализу трансформације регионалне безбедносне архитектуре у условима пораста геополитичких тензија у раздобљу од 2014. до 2016. године, што се непосредно одразило на функционисање и стратешко позиционирање ОДКБ-а и ШОС-а у евроазијском простору.

Просторно, предмет истраживања ограничен је на постсовјетски простор (регион), односно на шири евроазијски безбедносни простор у коме се укрштају интереси Руске Федерације, Кине, држава насталих распадом Совјетског Савеза, као и ванрегионалних актера и организација. У методолошком и аналитичком смислу, термин „постсовјетски простор“ користи се као оперативна историјско-геополитичка категорија којом се означава простор држава насталих после распада Совјетског Савеза, чији се међусобни односи и безбедносна динамика у посматраном периоду не могу у потпуности разумети без увида у заједничко политичко, институционално и друштвено наслеђе. Постсовјетски простор у предложеној дисертацији није схваћен искључиво као географска целина, већ као специфичан регионални безбедносни комплекс, обележен заједничким историјским наслеђем, високим степеном безбедносне међузависности, асиметричном расподелом моћи и различитим перцепцијама претњи међу државама које га чине.

Временски оквир истраживања обухвата раздобље од 2001. до 2016. године, које представља фазу интензивне трансформације безбедносних односа на постсовјетском простору (региону) и у ширем евроазијском окружењу. Као индикатор почетка процеса институционализације регионалне безбедносне сарадње у Евроазији, 2001. година је одређена као полазна временска одредница истраживања. Управо 2001. године основана је Шангајска организација за сарадњу, чиме је формализован нови модел регионалне безбедносне координације, док су терористички напади на Сједињене Америчке Државе 11. септембра истовремено утицали на редефинисање глобалног безбедносног окружења и интензивирање сарадње у области борбе против тероризма, верског екстремизма, сепаратизма и других транснационалних претњи. У таквом контексту долази и до постепене трансформације ОДКБ-а у институционално консолидованој систем колективне безбедности са израженијом војно-политичком компонентом. Као индикатор завршне фазе процеса прилагођавања регионалних безбедносних интеграција новим геополитичким околностима, насталим након кризе у Украјини и погоршања односа Русије и Запада, 2016. година је одређена као завршна

временска одредница истраживања. Усвајање новог Стратешког концепта ОДКБ-а 14. октобра 2016. године симболично и аналитички означава заокруживање једне развојне фазе регионалне безбедносне архитектуре на постсовјетском простору.

Посебан аналитички значај у оквиру предложеног истраживања има период од 2014. до 2016. године, који представља прекретницу у развоју безбедносних односа на постсовјетском простору и у ширем евроазијском контексту. Украјинска криза, припајање Крима Руској Федерацији, продубљивање конфронтације између Русије и западних актера, као и интензивирање активности НАТО-а, Европске уније, ОЕБС-а и Уједињених нација у области регионалне безбедности, значајно су утицали на трансформацију постојеће безбедносне архитектуре. У таквим околностима, ОДКБ и ШОС нашле су се пред изазовом институционалне и политичке адаптације на новонастале геополитичке услове, што овај период чини посебно релевантним за анализу њихове функционалности, степена кохезије и способности да делују као механизми регионалног безбедносног управљања. Истовремено, наведени процеси отворили су питање да ли ове организације превасходно представљају инструменте колективне безбедности и мултилатералне сарадње или, пре свега, оквири за очување политичког утицаја водећих држава и артикулацију ширих геополитичких интереса у евроазијском простору.

У оквиру тако дефинисаног временског оквира, ради контекстуалног разумевања динамике предмета истраживања, издвајају се три ужа аналитичка фокуса. Прва фаза обухвата рани постхладноратовски период, који представља исходну основу за обликовање савремених безбедносних односа на постсовјетском простору и предуслов за касније процесе регионалног безбедносног повезивања. Друга фаза, од 2001. до 2013. године, обухвата период иницијалне институционализације и релативне консолидације регионалних безбедносних интеграција, током којег се обликују основни механизми сарадње, дефинишу приоритетне безбедносне претње и постепено јача улога Русије и Кине у регионалним безбедносним процесима. Истовремено, овај период карактеришу и први озбиљнији тестови функционалности постсовјетске безбедносне архитектуре, укључујући оружани сукоб у Грузији 2008. године, који је указао на ограничења постојећих механизма регионалне сарадње и различите интересе држава чланица. Трећа фаза обухвата период од 2014. до 2016. године, који је обележен интензивирањем геополитичких тензија након кризе у Украјини и процесом прилагођавања регионалних безбедносних интеграција новим међународним околностима.

У циљу систематичног објашњења наведених процеса, истраживање је теоријски утемељено пре свега у оквиру теорије регионалног безбедносног комплекса, која омогућава анализу начина на који се безбедносне претње, интереси и облици сарадње структурирају унутар одређеног регионалног простора. Овај теоријски приступ биће допуњен концептом безбедносне дилеме савезништва, као и поставкама реалистичке теорије међународних односа о дипломатији и институционалним механизмима као инструментима пројекције моћи и очувања утицаја држава у међународним односима. Комбиновањем наведених теоријских перспектива омогућава се свеобухватније сагледавање динамике савезништва, процеса институционализације безбедносне сарадње и односа моћи у постсовјетском и ширем евроазијском простору. Иако ће у истраживању бити коришћени и други теоријски приступи комплементарног

карактера, наведени аналитички оквир представља основну интерпретативну матрицу дисертације, будући да најпотпуније објашњава структурне и политичке услове настанка, развоја и трансформације регионалних безбедносних интеграција.

Организација Уговора о колективној безбедности и Шангајска организација за сарадњу су погодни за упоредну анализу јер представљају различите моделе регионалне безбедносне интеграције. ОДКБ је формализованији војно-безбедносни аранжман, са јасније израженом компонентом колективне безбедности и са снажним ослоном на улогу Руске Федерације. Насупрот томе, ШОС представља шири евроазијски политичко-безбедносни формат, у коме се безбедносна сарадња повезује са политичком координацијом, економским интересима, борбом против заједничких претњи и односом Русије и Кине у Централној Азији. Управо разлике у институционалном дизајну, степену формализације, географском обухвату и функционалним думетима ових организација омогућавају кандидату да сагледа више модела регионалног безбедносног повезивања у постсовјетском и ширем евроазијском простору.

Научни циљеви предложеног истраживања су вишеструки, а најважнији су:

- теоријско упоређивање релевантних концепата у објашњењу регионалних безбедносних интеграција;
- анализа постсовјетског простора као регионалног безбедносног комплекса;
- испитивање институционалног развоја и функционисања ОДКБ и ШОС; - анализа њихове улоге у регионалној безбедносној динамици и координацији безбедносних политика;
- процена њихових ограничења у суочавању са савременим безбедносним изазовима;
- упоредна анализа степена интеграције и институционалне ефикасности Организације Уговора о колективној безбедности и Шангајске организације за сарадњу.
- класификација чинилаца који су утицали на стабилизацију, ограничење или дестабилизацију безбедносних интеграционих процеса на постсовјетском простору, укључујући асиметричну расподелу моћи, доминантну улогу Руске Федерације, различите националне интересе држава чланица и неусклађене перцепције претњи.

Друштвени циљеви предложеног истраживања огледају се у потреби за дубљим и потпунијим разумевањем регионалних безбедносних интеграција изван евроатлантског институционалног оквира. У стручној и широкој јавности безбедносне интеграције се најчешће посматрају кроз искуства НАТО, ЕУ и западних модела институционализоване сарадње, док су постсовјетски и евроазијски интеграциони формати знатно мање заступљени у домаћој научној и јавној расправи. Стога предложена дисертација може допринети бољем разумевању другачијих модела безбедносног повезивања, њихових институционалних могућности, ограничења и политичких функција.

Друштвени значај истраживања произилази и из чињенице да постсовјетски простор представља један од кључних региона савремених међународних односа. Разумевање односа Руске Федерације, Кине, држава постсовјетског простора и

западних организација од значаја је не само за академску анализу, већ и за праћење савремених криза, процену регионалне стабилности и разумевање положаја малих и средњих држава у безбедносним аранжманима у којима доминирају велики актери. На тај начин, предложена дисертација може имати шири друштвени значај, јер доприноси развијању аналитичког оквира за разумевање регионалне безбедности, институционалне сарадње и ограничења колективног деловања у сложеним и геополитички осетљивим просторима.

Дисциплинарно посматрано, предмет предложене дисертације припада области науке о међународним односима, а пре свега студијама безбедности, регионалним студијама, геополитици, теорији регионалних безбедносних комплекса и истраживању међународних организација. Тема је постављена на пресеку теоријског и емпиријског истраживања: са једне стране, она подразумева примену релевантних теоријских концепата на постсовјетски простор, док са друге стране обухвата анализу конкретних институционалних пракси, политичких одлука, механизма сарадње, ограничења и ефеката деловања ОДКБ и ШОС у посматраном периоду.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Докторска дисертација кандидата Божидара Кнежевића се састоји из осам делова – увода, шест поглавља и закључка.

Прво поглавље, односно увод, кандидат започиње објашњавањем подстицаја за одабир теме истраживања, уводи тему и предмет истраживања и објашњава значај избора теме. У овом делу кандидат дефинише истраживачко питање и основне концепте које ће користити у истраживању. Уводно поглавље садржи и опис теоријско-методолошког оквира који ће бити коришћен у дисертацији, као и основне истраживачке хипотезе. Оправданост предузетог истраживања кроз очекивани научни и друштвени допринос кандидат приказује у уводном делу истраживања и на његовом крају кратко описујући садржај сваког наредног поглавља, као својеврсни путоказ кроз докторску дисертацију.

Друго поглавље, односно теоријско-појмовни оквир дисертације, биће усмерено на разјашњење основних појмова релевантних за предмет истраживања. У њему ће кандидат анализирати појмове безбедности, регионалне сарадње, регионалних безбедносних интеграција, колективне безбедности, региона и постсовјетског простора. Поред тога, биће представљене специфичности постсовјетског безбедносног простора, разлози интеграције, као и регионални и међународни изазови који су посебно дошли до изражаја у периоду 2014–2016. године. У завршном делу овог поглавља биће изложени изабрани теоријски оквири: теорија регионалних безбедносних комплекса Бузана и Вивера, концепт безбедносне дилеме савезништва Глена Снајдера и концепт дипломатије као инструмента моћи у оквиру класичног реализма Ханса Моргентауа.

Треће поглавље биће посвећено постсовјетском простору и утицају Руске Федерације на евроазијске интеграције. У овом делу кандидат ће анализирати постсовјетски простор као политички, економски и безбедносни регион, уз посебно разматрање историјско-институционалног континуитета, унутрашње хетерогености и подрегионалних целина као што су Источна Европа, Кавказ и Централна Азија. Поглавље ће обухватити и анализу евроазијских интеграционих формата, међу којима

су Заједница независних држава, Царинска унија, Евроазијска економска заједница и Евроазијска економска унија, као и алтернативни и конкурентни формати попут ГУАМ-а и БРИКС-а. На тај начин ово поглавље обезбеђује неопходан историјски и геополитички контекст за разумевање развоја безбедносних интеграција.

Четврто поглавље биће усмерено на Организацију Уговора о колективној безбедности, њену динамику и ефекте развоја у периоду 2001–2016. године. У њему ће кандидат анализирати порекло ОДКБ, трансформацију од Уговора о колективној безбедности ка организацији, институционалну еволуцију, структуру, механизме одлучивања и облике деловања. Посебан део биће посвећен аналитичким профилима држава чланица, њиховим економским и војним капацитетима, елементима меке моћи, политичком утицају и различитим нивоима ангажовања у оквиру организације. У овом поглављу биће разматран и однос ОДКБ према НАТО-у, ОЕБС-у и Уједињеним нацијама, као и ефекти деловања ОДКБ на регионалну безбедност.

Пето поглавље бавиће се Шангајском организацијом за сарадњу и њеним односом са ОДКБ у евроазијској безбедносној архитектури. Кандидат ће анализирати настанак ШОС, улогу „Шангајске петорке“, трансформацију у организацију, проширење мандата и основне области деловања. Посебно ће бити обрађена безбедносна димензија ШОС, улога Регионалне антитерористичке структуре, сарадња Русије и Кине и позиција централноазијских држава. У наставку поглавља биће упоређени институционални односи ОДКБ и ШОС, различити нивои и модели интеграције, географски обухват и функционалне разлике, као и улога Руске Федерације у оба формата. Завршни део поглавља биће посвећен донетим и ограничењима ОДКБ и ШОС у управљању регионалним безбедносним изазовима, посебно у периоду 2014–2016. године.

Шесто поглавље представља кључни теоријско-аналитички део дисертације. У њему ће кандидат применити изабране теоријске концепте на анализу регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору. Постсовјетски простор биће анализиран као регионални безбедносни комплекс, са посебним освртом на структуру комплекса, главне актере, центре моћи, улогу Руске Федерације и позицију ОДКБ и ШОС у артикулацији регионалних безбедносних односа. У оквиру истог поглавља биће примењен и концепт безбедносне дилеме савезништва, како би се испитали степен поверења међу државама чланицама, различите перцепције претњи и ограничења колективног деловања. Посебна пажња биће посвећена периоду 2014–2016. године као тесту функционалности безбедносних интеграција у условима кризе.

Седмо поглавље бави се међузависношћу ОДКБ и актера међународне безбедносне архитектуре. У овом делу кандидат ће анализирати место и улогу ОДКБ у постхладноратовском безбедносном поретку, њен институционални идентитет и безбедносни мандат. Посебно ће бити обрађени односи ОДКБ са НАТО-ом, ОЕБС-ом, Уједињеним нацијама и Европском унијом. Анализа ће се фокусирати на институционалну конкуренцију, различите безбедносне концепте, перцепције претњи, ограничене облике сарадње и утицај спољних актера на унутрашњу кохезију ОДКБ. Ово поглавље има значајну улогу у показивању да се регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору не могу посматрати изоловано од шире међународне безбедносне архитектуре.

Осмо поглавље, односно закључак ће синтетизовати теоријске и емпиријске налазе до којих је кандидат дошао у истраживању. У овом делу биће оцењено у којој мери су постављене хипотезе потврђене, делимично потврђене или оповргнуте. Поред тога, биће изложени теоријски и емпиријски доприноси дисертације, посебно у погледу разумевања безбедносних интеграција изван евроатлантског простора и значаја постсовјетског региона за студије регионалне безбедности. На крају ће бити назначени могући правци даљих истраживања.

4. Основне хипотезе од којих се полази у истраживању

У складу са предметним одређењем и научним циљевима истраживања, хипотетички оквир предложене дисертације обухвата једну општу, четири посебне и три појединачне хипотезе.

ОПШТА ХИПОТЕЗА

Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору у периоду 2001–2016. године, институционализоване кроз ОДКБ и ШОС, имају ограничену способност интегрисаног регионалног безбедносног управљања. Ниво њихове функционалности условљен је асиметричном расподелом моћи, доминантном улогом Руске Федерације и различитим перцепцијама претњи међу државама чланицама, што је посебно дошло до изражаја у периоду 2014–2016. године.

Прва посебна хипотеза

Постсовјетски простор функционише као регионални безбедносни комплекс у којем доминантна позиција Руске Федерације структурно утиче на степен институционалне кохезије и координације у оквиру безбедносних интеграција.

Друга посебна хипотеза

Различите перцепције безбедносних претњи међу државама чланицама ОДКБ и ШОС ограничавају ниво међусобног поверења и успоравају развој дубљих облика безбедносне интеграције.

Трећа посебна хипотеза

Национални интереси држава чланица и неједнак однос политичке, економске и војне моћи доводе до инструментализације безбедносних интеграција у функцији очувања позиције водећих актера.

Четврта посебна хипотеза

ОДКБ и ШОС представљају различите моделе регионалних безбедносних интеграција: ОДКБ је усмерена ка унутаррегионалној војно-безбедносној координацији постсовјетског простора, док ШОС делује као шири евроазијски политичко-безбедносни формат са ограниченим степеном институционалне интеграције.

Прва појединачна хипотеза

Интервенција Руске Федерације у Грузији 2008. године показала је да регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору немају капацитет интегрисаног институционалног реаговања у условима кризе високог интензитета.

Друга појединачна хипотеза

Украјинска криза 2014. године продубила је безбедносне дилеме унутар постсовјетског простора и потврдила ограничену способност безбедносних интеграција за јединствено институционално деловање.

Трећа појединачна хипотеза

Период 2014–2016. године представља критични тест функционалности регионалних безбедносних интеграција, у којем се показује да ОДКБ и ШОС делују пре свега као механизми политичке координације и геополитичког позиционирања, а не као интегрисани систем регионалног безбедносног управљања.

Постављене хипотезе су у складу са предметом истраживања и омогућавају да се предложена дисертација усмери на испитивање односа између институционалне форме и стварне функционалности регионалних безбедносних интеграција. Њихова вредност је у томе што повезују теоријске претпоставке о регионалним безбедносним комплексима, безбедносној дилеми савезништва и реалистичком схватању моћи са конкретним емпиријским случајевима ОДКБ и ШОС.

5. Методе које ће бити примењене у истраживању

У предложеној докторској дисертацији кандидат Божидар Кнежевић предвиђа примену више међусобно повезаних научних метода, у складу са сложеношћу предмета истраживања и потребом да се регионалне безбедносне интеграције анализирају на више нивоа. Истраживање ће се ослањати на анализу широког корпуса писаних и мултимедијалних извора, укључујући званичне државне акте, међународне споразуме, стратегијске документе из области безбедности, документа ОДКБ и ШОС, извештаје међународних организација, научну литературу, аналитичке студије и релевантне политичке коментаре.

Од основних научних метода, у истраживању ће бити примењене анализа и синтеза, индукција и дедукција. Анализа ће омогућити рашчлањивање сложених безбедносних интеграционих процеса на појединачне елементе, као што су институционална структура, механизми одлучивања, улога држава чланица, перцепције претњи, односи моћи и реакције на кризне ситуације. Синтеза ће, са друге стране, омогућити повезивање ових елемената у целовито објашњење карактера, домета и ограничења регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору.

Индуктивни приступ биће значајан за извођење општих закључака на основу анализе конкретних случајева, институционалних пракси и кризних догађаја. Дедуктивни приступ биће примењен у тестирању постављених хипотеза и у провери применљивости изабраних теоријских концепата на емпиријску грађу. На тај начин, истраживање ће повезати теоријски оквир са конкретном анализом ОДКБ и ШОС.

Компаративна метода имаће посебно важно место у раду, будући да је један од кључних циљева дисертације упоређивање ОДКБ и ШОС као различитих модела регионалне безбедносне интеграције. Кандидат ће кроз компаративни приступ

испитивати разлике и сличности у погледу институционалног дизајна, степена формализације, географског домета, механизма одлучивања, врсте безбедносних функција, улоге водећих актера и способности реаговања у кризним ситуацијама. Ова метода омогућиће да се ОДКБ и ШОС не посматрају само као појединачни случајеви, већ и као два модела безбедносног организовања у евроазијском простору.

Метода анализе садржаја биће примењена на званична документа, декларације, стратегије, статуте, споразуме, саопштења, извештаје и друге релевантне изворе. Она ће омогућити да се утврди како ОДКБ и ШОС дефинишу сопствене циљеве, претње, мандате и механизме деловања. Поред тога, анализа садржаја биће корисна и за испитивање начина на који државе чланице, као и спољни актери, формулишу своје безбедносне интересе и перцепције претњи.

У истраживању ће бити примењена и анализа докумената, нарочито међународних уговора, оснивачких аката организација, стратешких концепата, безбедносних доктрина, извештаја међународних организација и релевантних институционалних материјала. Овај поступак значајан је за утврђивање формалних надлежности, правног оквира, институционалних капацитета и ограничења ОДКБ и ШОС.

Секундарна анализа података такође представља важан део методолошког оквира. Она подразумева критичко коришћење већ постојећих научних, статистичких, институционалних и аналитичких извора ради тумачења активности ОДКБ и ШОС у периоду од 2001. до 2016. године, са посебним освртом на период 2014–2016. године. На овај начин кандидат ће моћи да сагледа дугорочне трендове, али и да издвоји специфичне моменте у којима се показују функционална ограничења или адаптивни капацитети регионалних безбедносних интеграција.

Методолошки приступ у дисертацији засниваће се и на триангулацији теорија и података. Комбиновање више теоријских оквира — теорије регионалних безбедносних комплекса, концепта безбедносне дилеме савезништва и реалистичке дипломатије — омогућиће сложеније и свеобухватније сагледавање предмета истраживања. Истовремено, коришћење различитих извора података, од званичних докумената до академских анализа и извештаја међународних организација, допринеће поузданости закључака.

Кандидат Божићар Кнежевић, предвиђа и примену студије случаја, која ће омогућити дубље разматрање функција ОДКБ и ШОС у управљању регионалним безбедносним изазовима. Посебан значај имаће анализа кризних момената, као што су интервенција Руске Федерације у Грузији 2008. године и украјинска криза 2014. године, јер управо ови случајеви омогућавају проверу стварних домета институционалног реаговања, унутрашње кохезије и политичке солидарности у оквиру регионалних безбедносних интеграција.

Поред наведеног, у методолошком оквиру предвиђа се квалитативна анализа докумената и стратегија држава чланица и међународних организација, као и квантитативна анализа доступних статистичких података о активностима, војним вежбама, иницијативама и заједничким механизмима деловања. Уколико буде доступно

и изводљиво, коришћење полу-структурисаних интервјуа са стручњацима из области безбедности може додатно допринети продубљивању емпиријске основе истраживања.

Овако постављен методолошки оквир одговара предмету и циљевима предложене дисертације, јер омогућава истовремено теоријско, историјско, институционално и емпиријско сагледавање регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору.

6. Очекивани резултати и научни допринос

Очекивани научни допринос предложене докторске дисертације огледа се, пре свега, у систематском проучавању регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору, као области која је у домаћој научној литератури мање заступљена од истраживања евроатлантских интеграција и западних безбедносних институција. Кандидат полази од потребе да се ОДКБ и ШОС анализирају не само као формалне међународне организације, већ као институционални изрази специфичних безбедносних, геополитичких и интеграционих процеса у Евроазији.

Научни значај дисертације огледа се и у примени теорије регионалних безбедносних комплекса на постсовјетски простор. Таква примена омогућава да се овај регион посматра као простор густе безбедносне међузависности, у коме се претње, интереси и политичке одлуке једних актера непосредно одражавају на положај и понашање других. Посебан допринос представља настојање да се теорија регионалних безбедносних комплекса повеже са концептом безбедносне дилеме савезништва и схватањем дипломатије у реалистичкој теорији међународних односа, што ствара сложенији аналитички оквир за разумевање регионалних интеграција.

Дисертација ће допринети и бољем разумевању ОДКБ и ШОС као различитих модела институционализоване безбедносне сарадње. Док се Организација Уговора о колективној безбедности посматра као војно-безбедносни и колективно-безбедносни формат са наглашеном улогом Руске Федерације, Шангајска организација за сарадњу се анализира као шири политичко-безбедносни и кооперативни формат у коме важну улогу имају и Русија и Кина. Упоредна анализа ових организација омогућиће прецизније разумевање различитих облика регионалног безбедносног повезивања, њихових предности, ограничења и политичких функција.

Очекивани резултати истраживања односе се и на боље разумевање периода 2014–2016. године као критичног теста функционалности регионалних безбедносних интеграција. Кандидатова анализа требало би да покаже у којој мери су ОДКБ и ШОС биле способне да реагују на кризе високог интензитета, како су се њихове чланице позиционирале у односу на украјинску кризу и какве су последице кризе имале по унутрашњу кохезију, институционални развој и кредибилитет ових организација.

Допринос дисертације огледа се и у испитивању односа регионалних безбедносних интеграција са широм међународном безбедносном архитектуром. Анализа односа ОДКБ и ШОС са НАТО, ОЕБС, УН и ЕУ омогућиће да се боље разумеју механизми сарадње, конкуренције, ограниченог дијалога и институционалног позиционирања у постхладноратовском безбедносном поретку. Овај аспект истраживања важан је јер показује да регионалне безбедносне интеграције не делују у

изоливаном простору, већ у сталној интеракцији са глобалним и ванрегионалним актерима.

Научни допринос предложене дисертације може се очекивати и у продубљивању разумевања улоге националних интереса, перцепције претњи, асиметричне расподеле моћи и дипломатског деловања унутар регионалних безбедносних аранжмана. Истраживање ће показати да формално постојање институција не мора нужно значити и висок степен стварне интеграције, уколико државе чланице имају различите безбедносне приоритете, различите спољнополитичке оријентације и различит однос према водећим актерима унутар организације.

Друштвени допринос дисертације огледа се у повећању разумевања савремених безбедносних процеса у Евроазији, као и у развијању аналитичких основа за разумевање регионалне стабилности, институционалне сарадње и ограничења колективног деловања. Резултати истраживања могу бити корисни не само академској заједници, већ и стручној јавности, доносиоцима одлука и аналитичарима који се баве међународном безбедношћу, спољном политиком, регионалним интеграцијама и односима великих сила.

7. Закључна оцена и предлог

На основу увида у пријаву докторске дисертације кандидата Божицара Кнежевића под насловом „Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)“, може се закључити да је предложена тема научно релевантна, јасно постављена и истраживачки оправдана. Предмет истраживања је прецизно одређен, временски и просторни оквир су адекватно образложени, а избор ОДКБ и ШОС као централних аналитичких случајева у складу је са постављеним циљевима рада.

Предложена дисертација има јасан научни значај, јер се бави регионалним безбедносним интеграцијама изван доминантног евроатлантског оквира, при чему настоји да постсовјетски простор анализира као специфичан регионални безбедносни комплекс. Посебна вредност теме налази се у томе што повезује теоријску анализу са конкретним емпиријским истраживањем институционалног развоја, политичких функција и ограничења ОДКБ и ШОС. На тај начин, рад може допринети развоју студија међународне безбедности, регионалних студија и теорије међународних односа.

Теоријско-методолошки оквир предложеног истраживања постављен је на одговарајући начин. Комбинација теорије регионалних безбедносних комплекса, концепта безбедносне дилеме савезништва и приступа дипломатији из угла реалистичке теорије међународних односа омогућава свеобухватно сагледавање предмета истраживања. Предвиђене методе: анализа и синтеза, индукција и дедукција, компаративна метода, анализа садржаја, анализа докумената, секундарна анализа података и студија случаја, у складу су са природом истраживања и могу обезбедити поуздану основу за проверу постављених хипотеза.

Комисија сматра да предложена тема има и друштвену оправданост, будући да се односи на простор који има изузетан значај за савремене међународне односе, регионалну стабилност и разумевање односа између Русије, Кине, држава

постсовјетског простора и западних организација. Истраживање може допринети бољем разумевању положаја малих и средњих држава у регионалним безбедносним аранжманима, као и широј расправи о ограничењима и могућностима институционализоване безбедносне сарадње у условима асиметричне расподеле моћи.

* * *

На основу свега претходно изложеног, Комисија за писање извештаја о квалитетности кандидата и подобности предложене теме докторске дисертације, сматра да је пријава теме докторске дисертације кандидата Божицара Кнежевића научно заснована, методолошки одржива и истраживачки оправдана. Предложена тема има јасно одређен предмет, релевантан теоријско-методолошки оквир, добро постављен временски и просторни обухват, као и очекиван научни допринос у области међународних односа и студија безбедности.

Стога Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду Факултета политичких наука да прихвати пријаву теме и одобри израду докторске дисертације кандидата Божицара Кнежевића под насловом „Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)“. За ментора Комисија предлаже проф. др Драгана Р. Симића.

У Београду, 8. јуна 2026. године

Комисија:

1. Редовни проф. др Синиша Атлагић
2. Ванредни проф. др Владимир Ајзенхамер
3. Редовни проф. др Драган Р. Симић